

شناسایی و بررسی منابع قدرت نرم آموزش عالی مبتنی بر نقشه جامع علمی کشور و ارائه الگو

ابوالحسن ماهروی*، امیرحسین محمودی**، اصغرافتخاری*** و مهدی محمودی****

نوع مقاله: علمی پژوهشی	تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۲/۴	تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۶/۳۱	شماره صفحه: ۲۱۸-۱۹۵

مقاله حاضر به شناسایی و بررسی ابعاد منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی مبتنی بر نقشه جامع علمی و ارائه الگو پرداخته است. از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد و گردآوری داده‌ها، آمیخته اکتشافی بود که به طور متوالی ابتدا از روش کیفی و سپس روش کمی استفاده شد. نمونه پژوهش در بخش کمی ۳۸۴ نفر که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی از بین جامعه دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه محقق ساخته بود. روایی محتوایی آن را متخصصان امر تأیید کردند و پایایی آن نیز با استفاده از آلفای کرونباخ برابر ۹۴۳ درصد محاسبه شد. تحلیل داده‌های کیفی با استفاده از روش کدگذاری سه مرحله‌ای اشتراوس و کوربین و تحلیل داده‌های کمی با استفاده از روش تحلیل عاملی، میانگین و آزمون تک نمونه‌ای انجام شد. نتایج این پژوهش تعداد هشت بُعد و نوزده مؤلفه را برای منابع قدرت نرم آموزش عالی تبیین می‌کند. با توجه به سطح معناداری ($p < 0.001$) آزمون تک نمونه‌ای مربوط به اجزای الگوی پژوهش که در تمامی اجزا، کمتر از ۰/۰۵ بوده و t مشاهده شده (۴/۹۳) مربوط به میانگین همه مؤلفه‌های مورد ارزیابی الگو از t بحرانی (۲/۷۵۶) بیشتر است، الگوی پژوهش برای استفاده تأیید شد. پیشنهاد اصلی استفاده از مدل الگوی پژوهش و توجه به ابعاد شناسایی شده برای رفع موانع مختلف اعم از مدیریتی، ساختاری و ... و تلاش در راستای اجرایی کردن سند نقشه جامع علمی برای بهره‌مندی از ظرفیت‌های آموزش عالی در ارتقای قدرت نرم کشور است.

کلیدواژه‌ها: قدرت نرم؛ ابعاد منابع قدرت نرم آموزش عالی؛ نقشه جامع علمی کشور

* دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی؛ Email: shafagh1384.inst@gmail.com

** دانشیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی (نویسنده مسئول)؛

Email: Email:Ami.mahmoodi@iauctb.ac.ir

Email: eftekhari@isu.ac.ir

*** دانشیار دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق (ع)؛

Email: mahmodi@tpnu.ac.ir

**** استادیار دانشگاه پیام نور تهران؛

مقدمه

تغییرات گسترده و جریان ساز محیط جهانی در سالیان اخیر و کاهش مقبولیت کاربرد قدرت سخت، توجه به مظاهر قدرت نرم را برای کنشگران اجتناب ناپذیر کرده است. بسیاری از کارشناسان اعتقاد دارند که جنگ نظامی جای خود را به جنگ نرم داده و قدرت‌ها تلاش می‌کنند از راه تأثیرگذاری بر رسانه‌ها، مطبوعات و مراکز آموزشی؛ کنترل افکار عمومی را در دست بگیرند و به این ترتیب راه‌های تسلط بر رقبا را طی کنند.

زیربنای فکری قدرت نرم برای اولین بار توسط جوزف نای (۱۹۹۰) نظریه‌پرداز آمریکایی در مقاله‌ای در نشریه *آتلانتیک* به صورت علمی مطرح شد. انقلاب اسلامی ایران به عنوان انقلابی الهی، معنوی و ارزشی، ریشه در اعتقادات اسلامی داشته است. اندیشه انقلاب اسلامی به عنوان نمونه‌ای تازه از نظام حکومتی در چشم‌انداز جهانی بارقه‌های امید را در ذهن مردم آزاده جهان به وجود آورده و به عنوان الگویی موجب بی‌اثر شدن بسیاری از برنامه‌های چپاول‌گرایانه استکبار جهانی شده است. از این رو همواره مورد حمله و آسیب قرار دارد. جمهوری اسلامی ایران از ابتدا اهداف مشخصی را برای خود ترسیم کرده و رهبر و مردم تاکنون در جهت دستیابی به آنها از هیچ کوششی فروگذار نکرده‌اند. یکی از منابع اصلی تأمین‌کننده اهداف جمهوری اسلامی ایران قدرت نرم است. از این حیث بررسی و تحلیل منابع قدرت نرم برای ایران ضرورت دارد.

نای، کشورداری مؤثر در دنیای قرن بیست و یکم را در پرتو به‌کارگیری قدرت نرم میسر و قابل دوام می‌داند و تحت تأثیر تحولات عراق پس از تهاجم آمریکا در سال ۲۰۰۳، از قدرت نرم به عنوان جانشین و جایگزینی برای قدرت سخت نام برد (Nye, 2004a). نای توجه ویژه‌ای به جایگاه علم و فناوری در اثرگذاری قدرت نرم دولت‌ها در عرصه بین‌المللی دارد (Ibid., 2004b). نظام آموزش عالی یکی از منابع تأمین‌کننده قدرت ملی در کشورها تلقی می‌شود. قدرت ملی «توانایی، قابلیت و ظرفیت یک ملت و یک کشور برای استفاده از منابع مادی و معنوی خود با هدف اعمال آزاده ملی و تحصیل اهداف و منافع ملی» است (حافظ‌نیا، ۱۳۸۶: ۴۶). اقتدار دولت‌ها در توانایی اعمال و کنترل قدرت، منوط به گسترش توانایی‌های علمی است. ایران نیز برای رسیدن به اقتدار در منطقه و جهان به توجه و استفاده از آموزش عالی در هر دو وجه گفته شده نیازمند است.

یکی از مهمترین جنبه‌های انقلاب اسلامی، وجه استقلال و پیشرفت علمی آن است؛ زیرا ولایت فقیه معتقد است که باید اصرار بر نوآوری علمی در دانشگاه وجود داشته باشد؛ «حتماً باید توجه شود که کار علمی ما در جهت نیاز کشور باشد. ما نیازهای گوناگونی داریم که دانشگاه می‌تواند به این نیازها پاسخ دهد و این خلأها را پر کند». ایشان نیز همچنین بر اجرای دقیق نقشه جامع علمی کشور به منظور پیشرفت همه‌جانبه ایران در منطقه و جهان تأکید کرده‌اند.

این مسئله بر محور گفتمان ولایت فقیه استوار است و بخشی از آن محسوب می‌شود. براساس قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور، به‌ویژه در مواد (۱۵ و ۱۶) از فصل دوم از قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه کشور (۱۳۸۹) و مواد (۶۴، ۶۵ و ۶۶) از بخش دوازدهم قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور (۱۳۹۶). با اجرای دقیق و کامل نقشه جامع علمی کشور، ضمن افزایش کارآمدی آموزش عالی، به مهمترین نقش‌های آن در تحقق اهداف انقلاب اسلامی؛ نظیر ایجاد اقتدار ملی، تقویت مشروعیت، افزایش جذابیت انقلاب اسلامی، صعود رتبه ایران در تولید علم، افزایش اعتبار بین‌المللی ایران و ایجاد روحیه استقلال و خودکفایی کشور دست پیدا می‌کنیم.

از سوی دیگر تحول گفتمانی قدرت و رویکرد نوین کشورها در عرصه سیاست خارجی به ابزار قدرت، اهمیت قدرت نرم را دوچندان کرده است و از آنجایی که ایران در طول دوران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی همیشه مورد هجمه همه‌جانبه امپریالیسم جهانی و ایادی آنان قرار دارد باید مؤلفه‌های تولیدکننده قدرت نرم خویش را مورد بررسی قرار دهد و با سیاستگذاری‌های مناسب، بر میزان نفوذ و اقتدار بین‌المللی خویش بیفزاید (جعفری و قربی، ۱۳۹۵ الف).

نویسندگان مقاله حاضر در چارچوب نظریه قدرت نرم نای این فرضیه را مطرح می‌کنند که مراکز آموزش عالی به دلیل داشتن ظرفیت‌ها و توانمندی‌های بالقوه و بالفعل خود و ارتباط با نخبگان، در تولید و کاربرد قدرت نرم با اهمیت بالایی ارزیابی می‌شوند و جمهوری اسلامی ایران، در آموزش عالی منابعی برای اعمال قدرت نرم در اختیار دارد که در صورت شناخت دقیق و سرمایه‌گذاری مناسب، به‌خوبی قابل استحصال هستند.

از سوی دیگر نیز نبود یکپارچگی بین سیاست‌ها، ضعف مراکز دانشگاهی، تحقیقاتی و

صنعتی در خلق ارزش از طریق فناوری و ارتباط نامناسب با صنعت و جامعه و بی‌توجهی به اصالت و اهمیت تلاش‌های علمی؛ سبب بروز آفات و آسیب‌هایی به منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی شده است با توجه به اینکه بنیاد انقلاب اسلامی بر علم و آگاهی استوار بوده است (محمدزاده و دیگران، ۱۳۹۴). به‌طور طبیعی کانون‌های مولد این نوع از قدرت (دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها) اهمیت برجسته‌ای دارند (رضاپور و فتاحیان، ۱۳۹۴؛ جعفری و قربی، ۱۳۹۵ ب). از سوی دیگر در نقشه جامع علمی کشور برای رسیدن به اهداف سند چشم‌انداز برای آموزش عالی تکالیفی تعیین شده است. شناسایی منابع قدرت نرم آموزش عالی و رفع موانع بهره‌مندی از آنها می‌تواند ضمن ایجاد منافع بلندمدت برای کشور، از بروز آفات و آسیب‌ها به منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی جلوگیری کند. اهداف اصلی پژوهش حاضر تبیین ابعاد منابع قدرت نرم آموزش عالی، ارائه الگویی برای به‌کارگیری منابع قدرت نرم آموزش عالی و بررسی میزان تناسب الگوی اجرایی پیشنهادی از دیدگاه اساتید و متخصصان آموزش عالی است. از این‌رو نویسندگان مقاله به دنبال پاسخگویی به این سؤالات هستند:

۱. با توجه به ویژگی‌های بومی و فرهنگی حاکم بر نظام آموزش عالی کشور، ابعاد منابع

قدرت نرم آموزش عالی مبتنی بر نقشه جامع علمی کشور کدام‌اند؟

۲. الگوی مناسب برای به‌کارگیری منابع قدرت نرم آموزش عالی براساس نقشه

جامع علمی کشور چیست؟

۳. میزان تناسب الگوی تدوین شده از نظر اساتید و متخصصان آموزش عالی چگونه

است؟

۱. پیشینه پژوهش

قدرت، کلیدی‌ترین مؤلفه و مشخص‌کننده نقش و جایگاه دولت‌ها در عرصه نظام بین‌الملل هستند. قدرت دارای سرشتی متحول و پویاست که در دنیای کنونی از حالت سخت‌افزاری درآمده و ابعاد نرم‌افزاری آن مورد توجه سیاستمداران و سیاست‌شناسان قرار گرفته است. از این‌رو امروزه استفاده از قدرت نرم در صدر برنامه‌ها و اولویت‌های کشورهای مختلف قرار دارد (باقری دولت‌آبادی و انفعالی، ۱۳۹۴).

قدرت نرم توانایی به دست آوردن چیزی است که می‌خواهیم با جذب و اقناع سایرین برای تحقق اهداف خود احصا کنیم. این نوع قدرت با قدرت سخت متفاوت است؛ چرا که جذب از اجبار بسیار ارزان‌تر و کاراتر است (Nye, 2004a: 62). متون مختلف منابع معرفی شده در چارچوب قدرت نرم بسیار زیاد و متنوع هستند ولی به‌طور کلی از فرهنگ و ارزش‌های فرهنگی، باورها و ارزش‌های سیاسی، سیاست خارجی، دین و ایدئولوژی، علوم و فناوری، نظام آموزشی مبتنی بر تولید علم به‌عنوان منابع قدرت نرم نام برده شده است. قدرت نرم در یک کشور از منابع متعددی پدید می‌آید که از منظر نای شامل سه مقوله مهم فرهنگ، ارزش‌های سیاسی و سیاست خارجی است. نای توجه ویژه‌ای نیز بر جایگاه علم و فناوری در اثرگذاری قدرت نرم دولت‌ها در عرصه بین‌المللی دارد (Ibid., 2004b). وی عقیده دارد قدرت نرم توجه ویژه‌ای به اشغال فضای ذهنی کشور دیگر؛ از طریق ایجاد جاذبه است و زمانی یک کشور به قدرت نرم دست می‌یابد که بتواند (اطلاعات و دانایی) را به‌منظور پایان دادن به موضوعات مورد اختلاف به‌کار گیرد و اختلافات را به‌گونه‌ای ترسیم کند که از آنها امتیاز بگیرد (نای، ۱۳۸۷ الف: ۱۰). دانایی منبع اصلی قدرت تلقی شده و دانشگاه به‌عنوان مهمترین نهاد تشکیل‌دهنده اقتدار ملی شناخته می‌شود (تافلر، ۱۳۶۶؛ محمدی پور، دهقانی فیروزآبادی و عبدخدایی، ۱۳۹۳).

در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری، ارتقای نسبی درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل، جامعه اخلاقی، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی و ... (سند چشم‌انداز، ۱۳۸۴: ۱) قدرت ملی، دارای منابع و سرچشمه‌های متعددی از جمله علم و فناوری است. این مؤلفه قدرت ملی به‌دلیل کارکرد بسترساز آن در تولید و تقویت سایر ابعاد قدرت، همانند قدرت اقتصادی، نظامی و ... از نقش کلیدی و مهمی در این عرصه برخوردار است (موسوی زارع، زرقانی و اعظمی، ۱۳۹۵). رهبر معظم انقلاب اسلامی با درکی هوشمندانه از ظرفیت کشور بارها بر لزوم بهره‌برداری بهینه از مجموعه منابع کشور برای حرکتی منظم و پیوسته از وضعیت موجود به جایگاه علمی آرمانی، در قالب نقشه جامع علمی کشور تأکید داشته‌اند (سند چشم‌انداز، ۱۳۸۴: ۲).

نقش قدرت نرم آموزش عالی در تحقق اهداف انقلاب اسلامی ایجاد اقتدار ملی، تقویت مشروعیت، افزایش جذابیت انقلاب اسلامی، صعود رتبه ایران در تولید علم، افزایش اعتبار بین‌المللی ایران و ایجاد روحیه استقلال و خودکفایی است (افتخاری، ۱۳۸۷؛ دهشیری، ۱۳۹۳؛ خراسانی، ۱۳۸۷؛ رضایپور و فتاحیان، ۱۳۹۴؛ نباتیان و رضایپور، ۱۳۹۳). تأثیر کارکردهای آموزش عالی در افزایش کارآمدی نظام سیاسی موجب افزایش قدرت نرم و تحصیل اهداف آینده انقلاب اسلامی در راستای تمدن‌سازی اسلامی می‌شود (افتخاری، ۱۳۸۷؛ رضایپور و فتاحیان، ۱۳۹۴). رسیدن به جایگاه قدرت منطقه‌ای، نیازمند تقویت قدرت نرم است و بررسی سند چشم‌انداز از حیث مؤلفه‌های قدرت نرم، نشان‌دهنده این امر است که جمهوری اسلامی ایران دارای منابع متعدد سیاسی، اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی و علمی است (قربی، ۱۳۹۴).

سرمایه‌گذاری کشور در دانش‌های جدید، توجه ویژه به جایگاه علم و فناوری و به‌ویژه دیپلماسی علم و فناوری در سند چشم‌انداز، تقاضای اجتماعی فزاینده برای آموزش عالی، تأسیس واحدهای بین‌المللی دانشگاهی و همسایگی با کشورهای فارسی‌زبان مهمترین فرصت‌های قدرت نرم آموزش عالی هستند. (سادات‌محسنی و دیگران، ۱۳۹۴؛ الوند و عسگرخانی، ۱۳۹۳؛ یاسوشی و مک‌کانل، ۱۳۸۹؛ سوزوکی، ۱۳۹۰؛ برگر، ۱۹۹۷؛ ورنرو و وبر، ۱۳۸۱؛ Kurlantzic, 2007; Tikab, 2008; Berger, 2010).

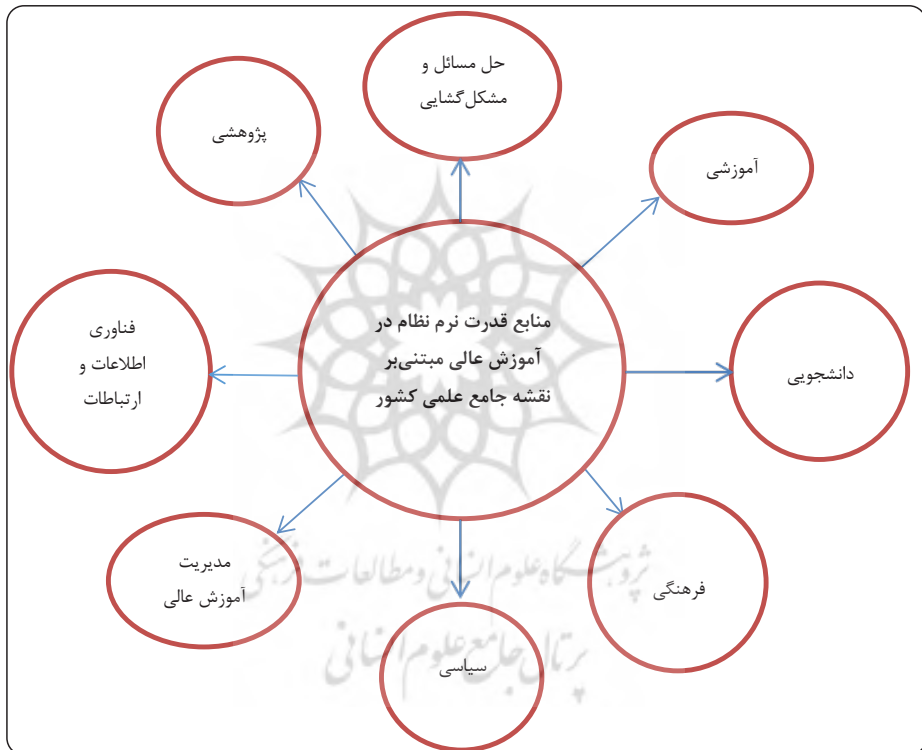
قدرت نرم در دانشگاه تولید علم و دانش، اخلاق حرفه‌ای رؤسای دانشگاه، هوش اخلاقی بالای اساتید، فرهنگ مقاومت و شهامت در دانشگاه، خدامحوری، الگوسازی در دانشگاه براساس آموزه‌های دینی، ولایتمداری اساتید، طرح کاروان راهیان نور دانشگاهی، بومی کردن علوم انسانی در دانشگاه، جنبش نرم‌افزاری و مرجعیت علمی ایران در منطقه و جهان است (رحیمی پطروودی و زلیکانی تلاوکی، ۱۳۹۷؛ اسکندری و رستم‌زاده، ۱۳۹۵). توجه به فرهنگ سازمانی، جوّ سازمانی، یادگیری سازمانی و مدیریت دانش موجب افزایش ظرفیت‌های قدرت نرم آموزش عالی می‌شوند (حیدری، ۱۳۸۸).

افزایش عملکرد مطلوب آموزش عالی می‌تواند قدرت نرم کشور را افزایش دهد و زمینه لازم برای تحقق اهداف مندرج در اسناد ملی، جذابیت‌بخشی به نظام و افزایش اقتدار

کشور در دیپلماسی عمومی و خنثی سازی تهدیدات نرم و سخت دشمنان انقلاب اسلامی را فراهم کند.

با توجه به مطالعات نظری و پیشینه پژوهش و بررسی نقشه جامع علمی کشور، منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی استخراج و با عنوان الگوی مفهومی اولیه نشان داده شده است (شکل ۱).

شکل ۱. الگوی مفهومی منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی مبتنی بر نقشه جامع علمی

مأخذ: یافته های تحقیق.

۲. روش پژوهش

بنیاد فلسفی این پژوهش، پارادایم اثبات‌گرا و جهت‌گیری کلی این تحقیق از منظر هدف کاربردی است؛ رویکرد پژوهش، آمیخته از نوع اکتشافی متوالی و روش پژوهش در فاز کیفی، تحلیل

مضمون و کمی پیمایشی است. بنابراین نحوه گردآوری داده‌ها در فاز کیفی، مطالعه متون مرتبط و ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته به روش اکتشافی^۱ است؛ برای این مهم براساس مطالعه کتابخانه‌ای با حجم انبوه مدل اولیه مشخص و براساس آن سؤالات مصاحبه تدوین شد.

جامعه مورد مطالعه در فاز کیفی، کارشناسان آموزش عالی و قدرت نرم (مدیران آموزش عالی، کارشناسان شورای انقلاب فرهنگی، مدیران و اساتید دانشگاه‌های استان تهران) بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند و براساس قاعده اشباع نظری با تعداد نمونه هدفمند ۳۵ نفر مصاحبه به عمل آمد. روش کدگذاری سه مرحله‌ای اشتراوس و کوربین^۲ (۱۹۹۰)، با عنوان کدگذاری باز، محوری و انتخابی برای تحلیل داده‌های کیفی استفاده شد. در بخش کمی، نمونه آماری ۳۸۴ نفر بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و به صورت تصادفی از بین جامعه پژوهش شامل ۹۳۶۴۹۱ دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بود. روایی محتوایی آن را متخصصان امر مورد تأیید قرار دادند و پایایی آن نیز با استفاده از آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۴۳. محاسبه شد. تحلیل داده‌های کمی با استفاده از روش تحلیل عاملی، میانگین و t تک‌نمونه‌ای انجام شد. در طراحی الگوی پژوهش، از روش مفهوم‌سازی عملی مجزا (روش استقرایی) مطابق الگوسازی تحلیلی کیوی و کاپنهود^۳ استفاده شده است؛ یعنی به صورت تحلیلی هر مفهوم به چند بُعد، هر بُعد به چند مؤلفه و سپس هر مؤلفه به چند شاخص تجزیه شده است. در نهایت امر هشت بُعد، نوزده مؤلفه و ۸۸ شاخص شناسایی شدند. همچنین برای استخراج عوامل و مؤلفه‌های اصلی پرسشنامه ارزیابی الگو از روش تحلیل عاملی، میانگین و t تک‌نمونه‌ای استفاده شد. اجزای الگو عبارت‌اند از: فلسفه و اهداف الگو، مبانی نظری، چارچوب ادراکی، مراحل اجرایی و نظام ارزشیابی از الگو. برای تأمین روایی الگو از روایی صوری (استفاده از نظر تعدادی از متخصصان برای اظهار نظر درباره شکل ظاهری پرسشنامه)، روایی محتوایی (استفاده از نظر متخصصان برای اظهار نظر درباره انطباق پرسشنامه با اهداف تحقیق، و روایی سازه (برای تعیین میزان

1. Exploratory Mixed Method

2. Strauss and Corbin

3. Kivi and Kapenhood

انطباق پرسشنامه با سازه‌های تبیینی نظریه‌های به‌کار رفته در الگو، استفاده شده است. از این‌رو تحلیل عوامل برای میزان تناسب گویه‌های پرسشنامه به‌کار رفته است.

۳. یافته‌های پژوهش

سؤال اول: با توجه به ویژگی‌های بومی و فرهنگی حاکم بر نظام آموزش عالی کشور، ابعاد منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی مبتنی بر نقشه جامع علمی کشور کدام‌اند؟

براساس بررسی نتایج مطالعات و تحقیقات انجام شده پیرامون موضوع، ابعاد اصلی منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی استخراج شد. از تعداد یازده بُعد مستخرج از ادبیات تحقیق تعداد هشت بُعد مورد تأیید و بقیه به دلایلی مانند همپوشانی مؤلفه‌ها و در نتیجه ادغام آنها در یکدیگر و یا عدم ارتباطشان با ابعاد منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی حذف شدند. موارد تأیید شده از دیدگاه صاحب‌نظران و اساتید که در هشت بُعد اصلی طبقه‌بندی شدند و چارچوب ادراکی الگوی پیشنهادی رانشکیل دادند عبارتند از: ابعاد آموزشی، مدیریت آموزش عالی، دانشجویی، پژوهشی، سیاسی، فرهنگی، فناوری، حل مسائل کشور و مشکل‌گشایی. در جدول ۱ ابعاد مذکور و اشتراکات آنها با عنوان اشتراکات ابعاد چارچوب نظری الگوی پیشنهادی در تحلیل عوامل بیان شده‌اند.

جدول ۱. اشتراکات ابعاد چارچوب نظری الگوی پیشنهادی در تحلیل عوامل

ردیف	زیرمؤلفه	اندازه KMO	آزمون قابلیت	مقدار اشتراک	بار عاملی	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده
۱	مدیریت آموزش عالی			۰/۶۳۳	۰/۷۱۹		
۲	آموزشی			۰/۶۴۵	۰/۷۸۳		
۳	حل مسائل و مشکل‌گشایی			۰/۴۲۱	۰/۸۰۹		
۴	فرهنگی			۰/۴۸۴	۰/۷۹۵		
۵	سیاسی	۰/۷۳۶	۲۴۸/۸۴۶	۰/۴۳۱	۰/۷۸۳	۴/۶۴۷	۴۲/۵۸۴
۶	دانشجویی			۰/۴۷۶	۰/۷۴۸		
۷	علم و فناوری			۰/۵۳۷	۰/۸۴۱		
۸	پژوهشی			۰/۵۴۸	۰/۸۵۲		

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

اشتراکات ابعادی که در جدول ۱ آمده است، توان دوم بار عاملی هر یک از ابعاد در عامل مشترک (چارچوب ادراکی الگوی پیشنهادی) است. برای محاسبه اشتراک هر مؤلفه، مجذور بارهای عاملی هر زیرمؤلفه بر روی عامل استخراج شده به صورت ردیفی بایکدیگر جمع می‌شوند. این حاصل جمع نسبتی از واریانس مربوط به هر زیرمؤلفه است که به وسیله عوامل استخراج و تبیین می‌شود. اشتراکات زیرمؤلفه‌های هشت‌گانه چارچوب ادراکی الگوی پیشنهادی بین رویکرد مدیریتی و حکمرانی در آموزش عالی (۰/۷۱۹) تارویکرد پژوهشی (۰/۸۵۲) در نوسان است.

جدول ۲. تحلیل عوامل فلسفه و اهداف الگو

ردیف	زیرمؤلفه	اندازه KMO	آزمون قابلیت	مقدار اشتراک	بار عاملی	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده
۱	بازاندیشی پیرامون ابعاد (مؤلفه‌های) قدرت نرم آموزش عالی			۰/۴۲۳	۰/۵۸۷		
۲	دسترسی به الگویی پیرامون قدرت نرم آموزش عالی			۰/۴۷۵	۰/۵۸۵		
۳	تعیین ابعاد قدرت نرم آموزش عالی			۰/۵۳۸	۰/۶۰۴		
۴	شناسایی الزامات قدرت نرم آموزش عالی			۰/۴۸۴	۰/۶۸۶		
۵	بهبود ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های قدرت نرم آموزش عالی	۰/۷۳۶	۲۷۳/۸۴۶	۰/۵۰۷	۰/۷۱۲	۴/۸۴۷	۴۲/۵۸۴
۶	توجه به آموزه‌های عملی قدرت نرم آموزش عالی			۰/۴۷۶	۰/۶۷۳		
۷	رفع موانع بهره‌مندی از قدرت نرم آموزش عالی			۰/۵۳۷	۰/۷۲۴		

مأخذ: همان.

سؤال دوم: الگوی مناسب برای به‌کارگیری منابع قدرت نرم آموزش عالی براساس نقشه جامع علمی کشور چیست؟

براساس مطالعه نظریه‌ها و تحقیقات انجام شده پیرامون پیرامون قدرت نرم آموزش عالی، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های ابعاد قدرت نرم آموزش عالی استخراج شد. از تعداد ۱۱ مؤلفه و

زیرمؤلفه‌های مستخرج از ادبیات تحقیق (چارچوب ادراکی)، اشتراکات زیرمؤلفه‌های جدول ۳، بیانگر مجذور (توان دوم) بار عاملی هر زیرمؤلفه در عامل مشترک یعنی (چارچوب ادراکی الگوی پیشنهادی) است. برای محاسبه اشتراک هر زیرمؤلفه مجذور بارهای عاملی هر زیرمؤلفه بر روی عوامل استخراج شده به صورت ردیفی با یکدیگر جمع می‌شوند. این حاصل جمع نسبتی از واریانس هر زیرمؤلفه است که به وسیله عوامل استخراج شده تبیین می‌شود. بنابراین هرچه میزان اشتراک یک زیرمؤلفه بالاتر باشد، مجموعه عامل‌های خاصی که واریانس زیرمؤلفه را تبیین می‌کنند، بیشتر خواهد بود. براساس جدول ۳، مقدار اشتراک میان زیرمؤلفه‌ها از کمترین (۰/۴۶۳) تا بیشترین (۰/۷۷۶) اشتراک با عامل مشترک چارچوب ادراکی الگوی پیشنهادی هستند.

جدول ۳. اشتراکات زیرمؤلفه‌های چارچوب ادراکی الگوی پیشنهادی در تحلیل عوامل مرتبه اول

اشتراک	میانگین	شرح زیرمؤلفه‌ها	ردیف	مؤلفه‌ها	ابعاد	
۰.۶۵۰	۳,۸۸	برخورداری از بینش اعتقادی و سیاسی	۱	اساتید	آموزشی	
۰.۵۸۵	۴,۰۴	توانمندی آموزشی	۲			
۰.۶۰۰	۳,۹۵	دانش تخصصی	۳			
۰.۵۶۸	۳,۷۹	پایبندی به مقررات آموزشی	۴			
۰.۶۹۶	۳,۹۶	شاگردپروری علمی و تربیتی	۵			
۰.۷۱۵	۳,۷۰	ولایت‌مداری	۶			
۰.۷۷۰	۳,۹۱	اثربخشی عملکرد	۷			
۰.۶۸۸	۳,۵۶	انطباق با رسالت و اهداف دانشگاه	۸			برنامه‌های درسی و آموزشی
۰.۷۷۶	۳,۶۳	اعتبار علمی	۹			
۰.۵۲۶	۳,۵۶	انعطاف‌پذیری	۱۰			محتوا
۰.۷۳۰	۳,۵۴	کاربردی بودن	۱۱			
۰.۶۶۲	۳,۲۹	حجم محتوا	۱۲			
۰.۶۵۷	۳,۶۰	کیفیت محتوا	۱۳			
۰.۶۳۵	۳,۵۷	جدید و به‌روز بودن	۱۴	مدیریتی	مدیریت آموزش عالی	
۰.۶۲۴	۳,۶۳	معیار انتخاب مدیران	۱۵			
۰.۷۵۶	۳,۵۹	عملکرد مدیران	۱۶			
۰.۶۸۴	۳,۲۹	تقویت خلاقیت و نوآوری	۱۷			
۰.۵۲۴	۳,۲۷	نظام پاداش دهی و ارزیابی	۱۸			

اشتراک	میانگین	شرح زیرمؤلفه‌ها	ردیف	مؤلفه‌ها	ابعاد
۵۸۵	۳,۳۷	استقلال سازمانی	۱۹	حکمرانی	
۶۷۱	۳,۶۲	ایجاد محیط رقابتی	۲۰		
۵۹۰	۳,۲۵	سیاستگذاری اثربخش	۲۱		
۵۵۴	۳,۲۸	تقویت بینش راهبردی	۲۲		
۷۱۳	۳,۶۳	پایبندی به ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی	۲۳	ویژگی دانشجویی	دانشجویی
۶۷۳	۳,۶۸	اندیشه‌ورزی و تفکر	۲۴		
۵۴۱	۳,۶۲	خلاقیت و نوآوری	۲۵		
۴۹۳	۳,۴۳	انگیزه تحصیل علم و هدفداری	۲۶		
۴۹۸	۳,۳۹	مشارکت در فرایند تعلیم و تعلم	۲۷	انجمن‌های علمی	
۴۸۹	۳,۲۶	کیفیت فعالیت‌های آموزشی انجمن‌های علمی	۲۸		
۵۷۳	۳,۴۳	کیفیت فعالیت‌های پژوهشی انجمن‌های علمی	۲۹		
۵۶۷	۳,۵۶	دسترسی به امکانات علمی، منابع و مراکز	۳۰		
۵۱۳	۳,۳۲	حمایت از خلاقیت‌ها و دستاوردهای علمی	۳۱	مدیریت پژوهش	پژوهشی
۶۶۴	۳,۵۳	کمک به دانشجویان برای انتشار آثار علمی	۳۲		
۵۳۵	۳,۵۸	توجه به انتخاب عناوین پژوهشی متناسب با نیاز جامعه	۳۳		
۰۶۹۴	۳,۶۷	راهنمایی دانشجویان توسط اساتید راهنما و مشاور	۳۴		
۵۵۹	۳,۶۰	به‌کارگیری اخلاق پژوهشی	۳۵		
۵۴۸	۳,۵۵	حفظ و ارتقای سطح علمی استادان و دانشجویان	۳۶		
۵۲۳	۳,۵۵	ترویج نوآوری در پژوهش	۳۷		
۵۴۹	۳,۴۴	ارتقای آموزش عالی و امور زیربنایی	۳۸		
۳۳۶	۳,۳۶	تطابق تحقیقات با اهداف و برنامه‌های توسعه کشور	۳۹		
۳۵۷	۳,۵۷	کیفیت مراکز تحقیقاتی دانشگاه	۴۰		
۳۱۵	۳,۱۵	ایجاد همبستگی و تحرک اجتماعی	۴۱	عملکرد سیاسی	
۳۳۵	۳,۳۵	حرکت در مسیر آرمان‌های انقلاب اسلامی	۴۲		
۳۳۹	۳,۳۹	عمق بخشی به باورها و ارزش‌های اسلامی	۴۳		
۳۲۷	۳,۲۷	تولید قالب‌های علمی و اندیشه‌های سیاسی	۴۵	تربیت سیاسی	
۳۷۷	۳,۷۷	ایجاد امید به آینده و تضمین سعادت جامعه	۴۶		
۳۶۵	۳,۶۵	ارائه فرهنگ غنی و جذاب اسلامی	۴۷		
۳۴۳	۳,۴۳	فعال‌سازی نیروهای نهفته در دانشگاه	۴۸		

اشتراک	میانگین	شرح زیرمؤلفه‌ها	ردیف	مؤلفه‌ها	ابعاد
۳۰۴۸	۳,۴۸	توسعه و نوسازی فرهنگی	۴۹	عملکرد فرهنگی	فرهنگی
۳۰۳۵	۳,۳۵	انتقال فرهنگ و هویت تاریخی	۵۰		
۳۰۴۸	۳,۴۸	تولیدات و تعاملات فرهنگی	۵۱		
۳۰۸۹	۳,۸۹	توسعه روحیه خودباوری و پرهیز از خودباختگی	۵۲		
۳۰۲۶	۳,۲۶	نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه	۵۳	نهادهای فرهنگی	
۳۰۴۳	۳,۴۳	دفتر فرهنگ اسلامی و هم‌اندیشی اساتید	۵۴		
۳۰۴۳	۳,۴۳	بسیج اساتید، بسیج دانشجویی و بسیج کارکنان	۵۵		
۳۰۶۵	۳,۶۵	فرهنگ یادگیری	۵۶	فرهنگ دانشگاهی	
۳۰۵۹	۳,۵۹	آزادی علمی و استقلال دانشگاه	۵۷		
۳۰۷۹	۳,۷۹	فرهنگ سازمانی	۵۸		
۳۰۸۴	۳,۸۴	اخلاق حرفه‌ای	۵۹		
۳۰۶۸	۳,۶۸	جو سازمانی	۶۰		
۳۰۳۹	۳,۳۹	فرهنگ کار و تلاش علمی و پژوهشی	۶۱		
۳۰۷۰	۳,۷۰	داشتن سهم در تولید و نشر اطلاعات جهانی	۶۲	علمی	علم و فناوری
۳۰۴۷	۳,۴۷	توسعه جنبش نرم‌افزاری	۶۳		
۳۰۸۴	۳,۸۴	بومی‌سازی علوم انسانی اسلامی	۶۴		
۳۰۶۳	۳,۶۳	پیش‌تاز در مرزهای دانش و فناوری	۶۵		
۳۰۸۶	۳,۸۶	مرجعیت علمی در منطقه و جهان	۶۶		
۳۰۷۴	۳,۷۴	تربیت نخبگان، عناصر متعهد و متخصص	۶۷	فناوری	
۳۰۶۵	۳,۶۵	افزایش دانش و آگاهی ملی	۶۸		
۳۰۵۳	۳,۵۳	به‌کارگیری دانش در آموزش، صنعت و خدمات	۶۹		
۳۰۶۴	۳,۶۴	خدمات مشاوره‌ای به بخش‌های مختلف کشور	۷۰		
۳۰۸۰	۳,۸۰	برخورداری از فناوری اطلاعات و ارتباطات بهنگام	۷۱	دیپلماسی علم و فناوری	علم و فناوری
۳۰۵۶	۳,۵۶	مبادلات علمی و آموزشی	۷۲		
۳۰۴۵	۳,۴۵	مبادلات دانشجویی و بورسیه‌های تحصیلی	۷۳		
۳۰۴۸	۳,۴۸	توسعه زبان فارسی و پیشینه مشترک تمدنی	۷۴		
۳۰۴۷	۳,۴۷	میزبانی اجلاس‌های علمی جهانی	۷۵		
۳۰۴۹	۳,۴۹	تصویرسازی مثبت از کشور	۷۶		
۳۰۳۵	۳,۳۵	جذب دانشجویان خارجی	۷۷		
۳۰۵۶	۳,۵۶	تأسیس شعب دانشگاهی در خارج از کشور	۷۸		

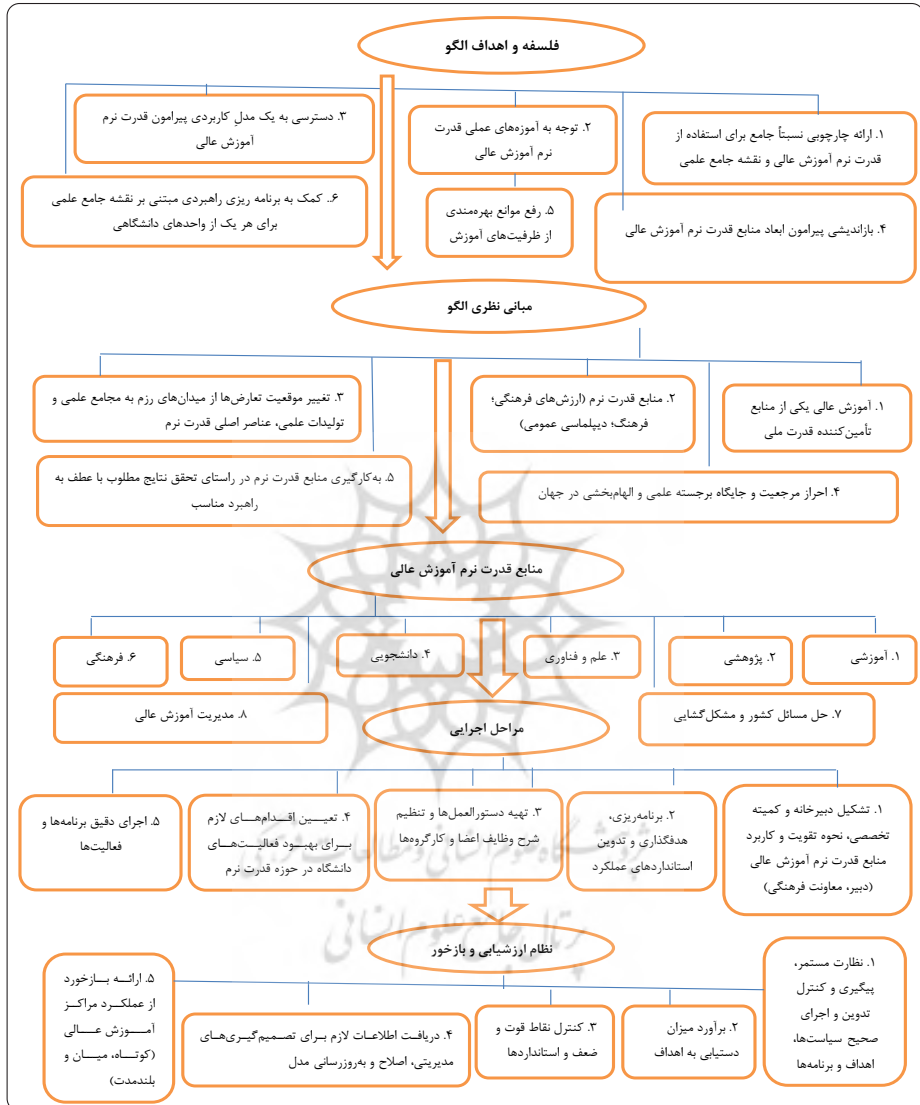
اشتراک	میانگین	شرح زیرمؤلفه‌ها	ردیف	مؤلفه‌ها	ابعاد
۵۳۵	۳,۶۲	ایفای نقش اقتصادی، تجاری و اشتغال زایی	۷۹	مؤلفه‌ها	ابعاد
۰۶۹۴	۳,۱۷	ایفای نقش در حل مسائل محلی و منطقه‌ای	۸۰	حل مسائل	حل مسائل کشور مشکل‌گشایی
۰۶۹۶	۳,۳۴	حداکثرسازی استقلال سیاسی و خودکفایی	۸۱	ارزش‌آفرینی	
۰۶۴۸	۳,۴۰	توسعه استقلال فکری و خودکفایی	۸۲		
۰۵۶۴	۳,۲۹	ارائه الگوی توسعه ایرانی - اسلامی	۸۳		
۰۶۱۷	۳,۳۸	افزایش جذابیت انقلاب اسلامی	۸۴		
۰۷۶۱	۳,۵۴	افزایش اعتبار بین‌المللی ایران	۸۵		
۰۶۹۶	۳,۵۷	تقویت مشروعیت نظام	۸۶		
۰۷۳۲	۳,۸۳	افزایش اقتدار ملی	۸۷		
۰۷۴۱	۳,۹۴	افزایش پشتوانه علمی کشور	۸۸		

مأخذ: همان.

با توجه به داده‌های جدول فوق زیرمؤلفه‌های توانمندی آموزشی (۴,۰۴)، شاگردپروری علمی و تربیتی (۳,۹۶)، دانش تخصصی (۳,۹۵)، افزایش پشتوانه علمی کشور (۳,۹۴) و اثربخشی عملکرد (۳,۹۱) بیشترین میانگین و زیرمؤلفه‌های ایجاد همبستگی و تحرک اجتماعی (۳,۱۵)، ایفای نقش در حل مسائل محلی و منطقه‌ای (۳,۱۷)، سیاستگذاری اثربخش (۳,۲۵)، کیفیت فعالیت‌های آموزشی انجمن‌های علمی (۳,۲۶) و توسعه روحیه خودباوری و پرهیز از خودباختگی (۳,۲۶) کمترین میانگین را کسب کرده‌اند.

همان‌طور که در شکل ذیل مشاهده می‌شود، فلسفه و اهداف الگو برگرفته از اهمیت توجه به ظرفیت‌های نهفته در نظام آموزش عالی کشور است. منظور از ظرفیت‌ها، تمام داشته‌های بالقوه و بالفعل و استفاده از آنها به منظور افزایش قدرت نرم نظام مبتنی بر نقشه جامع علمی کشور است که زمینه شکل‌گیری آینده مطلوب را فراهم می‌کند (مظاهری، ۱۳۹۳: ۴۸).

شکل ۲. الگوی اجرایی به‌کارگیری منابع قدرت نرم آموزش عالی

مأخذ: همان.

سؤال سوم: میزان تناسب الگوی تدوین شده از نظر اساتید و متخصصان آموزش عالی

چگونه است؟

براساس داده‌های جدول ۴، سطح معناداری آزمون تک نمونه‌ای مربوط به اجزای الگوی مورد مطالعه پژوهش در تمامی اجزا، ($p > 0/000$) کمتر از ۰/۰۵ است و مشاهده شده مربوط به میانگین همه مؤلفه‌های مورد ارزیابی الگو (۴,۹۳) از t بحرانی (۲/۷۵۶) بیشتر است. همچنین میانگین جامعه با عدد ۳ (بی‌نظر) با میانگین نمونه آماری برابر نیست و میانگین نمونه آماری که در همه اجزای الگو بیشتر از عدد ۳ است، بیانگر آن است که اغلب پاسخ‌دهندگان با تمامی اجزای الگو شامل فلسفه و اهداف، مبانی نظری، مراحل اجرایی، ارزیابی از الگو و ابعاد قدرت نرم در آموزش عالی موافق بوده و آنها را مناسب و مطلوب ارزیابی کرده‌اند. بنابراین نتیجه می‌گیریم که تناسب هر یک از مؤلفه‌ها برای الگو بالاتر از سطح متوسط است و الگوی اجرایی به‌کارگیری منابع قدرت نرم آموزش عالی (شکل ۱) در سطح مطلوب و مناسب است.

جدول ۴. نتایج آزمون تک‌متغیره برای ارزیابی مؤلفه‌های الگوی پیشنهادی منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی

ردیف	مؤلفه‌ها	مقدار t	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین
۱	فلسفه و اهداف الگوی پیشنهادی	۱۴/۵۳۶	۱۶۳	۰/۰۰۰	۰/۴۵۳
۲	مبانی نظری الگوی پیشنهادی	۳۲/۶۴۳	۱۶۳	۰/۰۰۰	۰/۷۸۶
۳	آموزشی	۲۲/۲۵۵	۱۶۳	۰/۰۰۰	۱/۳۴۸
۴	پژوهشی	۱۷/۳۵۴	۱۶۳	۰/۰۰۰	۱/۶۷۴
۵	دانشجویی	۱۸/۶۵۲	۱۶۳	۰/۰۰۰	۰/۵۹۳
۶	فرهنگی	۱۹/۸۲۱	۱۶۳	۰/۰۰۰	۱/۰۱۲
۷	سیاسی	۲۰/۳۴۷	۱۶۳	۰/۰۰۰	۰/۳۲۱
۸	علم و فناوری	۲۹/۵۶۱	۱۶۳	۰/۰۰۰	۱/۵۷۸
۹	مدیریت آموزش عالی	۲۴/۳۷۴	۱۶۳	۰/۰۰۰	۱/۲۴۳
۱۰	حل مسائل و مشکل‌گشایی	۳۱/۷۴۸	۱۶۳	۰/۰۰۰	۱/۲۶۸
۱۱	مراحل اجرایی الگوی پیشنهادی	۱۸/۷۳۴	۱۶۳	۰/۰۰۰	۱/۷۵۲
۱۲	نظام ارزشیابی از الگوی پیشنهادی	۲۷/۶۷۷	۱۶۳	۰/۰۰۰	۱/۲۴۴
۱۳	شمای کلی الگوی	۲۰/۷۴۳	۱۶۳	۰/۰۰۰	۱/۹۶۱

۴. جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

به‌کارگیری قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، به طوری که هم در راستای منافع کشور و هم در سازش با سایر کشورهای جهان باشد، قبل از هر چیز نیازمند شناخت منابع قدرت ساز آن است. از طرفی نیز برای مقابله با انواع تهدیدهای سخت و نرم، نیازمند قدرت نرم است تا نظام استوار باقی بماند و تفکر انقلاب اسلامی، جهانی شود و در جهان استقرار یابد. براساس سند چشم‌انداز و نقشه جامع علمی کشور، سازمان‌ها و نهادهای علمی باید زمینه‌ساز و شکل‌دهنده به این قدرت نرم بوده و توانایی مقابله با هر نوع تهدید را به وجود آورند. در این راستا آموزش عالی نقش کلیدی دارد. جمهوری اسلامی ایران ظرفیت قابل توجهی در بخش دانشگاهی و علمی دارد، استفاده از ظرفیت‌های نظام آموزش عالی به مثابه ابزار تأثیرگذار در جهت کسب منافع ملی و افزایش قدرت نرم حائز اهمیت است. مزیت آموزش عالی در صورتی مستفاد خواهد شد که ابعاد و مؤلفه‌های قدرت‌ساز در جهت هماهنگی فعالیت‌های مرتبط با قدرت نرم شناسایی و تقویت شوند، زیرا در اختیار داشتن منابع بالقوه قدرت نرم الزاماً به معنای توانایی اعمال آن نیست، بلکه از قوه به فعل رساندن این منابع به منظور تحقق اهداف مورد نظر در داخل و همچنین نیازمند سرمایه‌گذاری و انجام فعالیت‌های گسترده در سیاست خارجی است. این مقاله تلاش کرده تا با استفاده از نظریه قدرت نرم جوزف نای منابع قدرت نرم آموزش عالی را در هشت بُعد شناسایی و احصا کند. نوآوری مقاله حاضر بیشتر ناشی از توجه به کنش نظام آموزش عالی به‌عنوان یک منبع مولد قدرت نرم است. نگارندگان مقاله نیز ضمن شناسایی عوامل قدرت‌ساز در آموزش عالی مدعی هستند که طراحی الگوی مطلوب تقویت منابع قدرت نرم آموزش عالی و رفع موانع بهره‌برداری از آنها می‌تواند به ارتقای وجهه و در نتیجه افزایش قدرت نرم کشور در ارتباط با جوامع مخاطب منجر شود. کاربست این منابع برای تولید قدرت نرم به عملکرد صحیح در فرایند بهره‌گیری از منابع قدرت ملی و حکمرانی در آموزش عالی، برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و عملکرد ملی و بین‌المللی نیازمند است.

موانع مختلفی برای استفاده از منابع قدرت نرم آموزش عالی وجود دارد. نقاط ضعف

در ساختارهای مدیریتی و حکمرانی آموزش عالی یکی از مهمترین این موانع به حساب می‌آید. مهمترین مسئله ساختاری در سطح دانشگاه، فقدان حداقل استقلال عملیاتی برای اداره امور دانشگاه به نحو مطلوب است. رویکرد سنتی و دیرینه تمرکزگرایی در امور اجرایی و قیمومیت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پراکندگی سازمانی، جریان‌های سیاسی مرتبط با تغییر دولت‌ها و یا تغییر نمایندگان مجلس شورای اسلامی، تعدد مراکز تصمیم‌گیری و وجود مسیرهای موازی با عملکرد بعضاً فراقانونی که در آموزش عالی دخالت داشته یا دارند از مهمترین مسائل ساختاری نظام آموزش عالی در سطح وزارتی و یا فراوزارتی تلقی می‌شوند.

به‌طورکلی رفع موانع موجود، استفاده از ظرفیت آموزش عالی در راستای اقتدار علمی و فناوری و سیاستگذاری در این باره باعث بهبود کارکرد تولید علم و فناوری آموزش عالی در تأمین اهداف انقلاب اسلامی و ارائه تصویری مثبت از انقلاب اسلامی، مرجعیت و اقتدار علمی و ... شده و به‌عنوان یک منبع مهم قدرت نرم در رفع نیازهای کشور، مقابله با اهداف شوم دشمنان انقلاب اسلامی و جذابیت‌بخشی به نظام جمهوری اسلامی به‌کار گرفته خواهد شد.

پیشنهاد‌های کاربردی

پیشنهاد‌هایی براساس سؤال اول پژوهش: با توجه به ویژگی‌های بومی و فرهنگی حاکم بر نظام آموزش عالی کشور، ابعاد منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی مبتنی بر نقشه جامع علمی کشور کدام‌اند؟

۱. ضرورت توجه به کارکردهای آموزش عالی در ابعاد شناسایی شده توسط بدنه فعال علم، فناوری، پژوهش و آموزش عالی کشور، به‌طوری‌که در ردیف دغدغه‌های واقعی آنها قرار گیرد تا بتواند برای تحقق بسیاری از اهداف و آرمان‌های کشور مؤثر باشند.
۲. ارتقای کیفیت آموزشی اساتید و توجه به مقوله شاگردپروری و انطباق آموزش‌ها با استانداردهای بین‌المللی و تلاش برای بهره‌گیری از فناوری‌ها و روش‌های روزآمد آموزشی، بهبود زیرساخت‌های آموزش و برقراری نظم در ایجاد و اجرای برنامه آموزشی.

۳. اصلاح مدیریتی و ساختاری در نظام آموزش عالی و شکل‌گیری یک مغزافزار مرکزی یا زیست‌بومی از عقلانیت در آموزش عالی کشور به‌عنوان نهاد یا ساختاری فراسیاسی که بتواند بر تمام تحولات داخلی و بیرونی اشراف داشته باشد و مدیریت مثبت و قاعده‌مندی بر این استراتژی کلان را اعمال کند و فارغ از جریان‌ات سیاسی و رفت‌وآمد دولت‌ها، بتواند جامعه را مطالعه کرده و جهت‌گیری‌های آموزش عالی در عرصه‌های علم و فناوری، اقتصادی - اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را شناسایی و مورد بررسی قرار دهد.

۴. بخش‌هایی از راهبردها و اهداف کلان نقشه علمی کشور مربوط به همکاری‌های علمی و فناوری در سطح بین‌المللی است. از این‌رو توجه به ایجاد ساختارهای سازمانی، حقوقی، و زیربنایی؛ نگاه فراتر از علم و فناوری محض؛ جذب محققان خارج از کشور؛ و جهت‌دهی فرصت‌ها و تلاش برای رهبری علمی در جهان باید در اولویت برنامه‌های تبادلات علمی دانشگاه‌ها با مراکز علمی در خارج از کشور قرار گیرد.

پیشنهادهایی براساس سؤال دوم پژوهش: الگوی مناسب برای تقویت و بهره‌گیری از منابع قدرت نرم نظام در آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران براساس نقشه جامع علمی کشور چیست؟

۱. بازنگری در نقشه جامع علمی و رفع موانع اجرایی آن،
۲. گفتمان‌سازی نقشه جامع علمی کشور و مفهوم قدرت نرم در دانشگاه،
۳. تسریع در آمایش آموزش عالی و تعیین تکالیف عملیاتی برای دانشگاه‌ها به‌منظور شناسایی و حل مسائل منطقه‌ای و ملی.

پیشنهادهایی براساس سؤال سوم پژوهش: میزان تناسب الگوی پیشنهادی از نظر اساتید و متخصصان آموزش عالی چگونه است؟

۱. استفاده از الگوی اجرایی به‌کارگیری منابع قدرت نرم آموزش عالی توسط برنامه‌ریزان و سیاستگذاران آموزش عالی برای کمک به حل مسائل و مشکلات کشور و تدوین و اجرای برنامه راهبردی دانشگاه در حوزه فرهنگ،
۲. تزریق احساس تعهد و مسئولیت‌پذیری نسبت به آرمان‌های اصیل کشور و زمینه‌سازی برای ایجاد مقاومت ایثارگرایانه در دانشگاه، تقویت نقش حضور اساتید و

دانشجویان در فعالیت‌های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی دانشگاه و توجه به نقش سازنده مطالبه‌گری و عدالت‌خواهی استاد و دانشجویان مسئولان و مدیران،
۳. پرهیز از شعارگرایی در استفاده از ظرفیت دانشگاه‌ها در دیپلماسی علمی و فرهنگی و توجه به تجارب جهانی در این باره با برگزاری اجلاس‌های علمی با حضور پژوهشگران و دانشگاهیان سایر کشورها در سمینارها، همایش‌ها و اجلاس‌های علمی بین‌المللی و گفت‌وگو و تعامل رودررو میان قشر فرهیخته و تأثیرگذار کشور میزبان و میهمان.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ

۱. امام خامنه‌ای. «مجموعه بیانات»، قابل دسترسی در سایت: www.khamenei.ir.
۲. اسکندری، کریم و رضا رستم‌زاده (۱۳۹۵). «شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های قدرت نرم در دانشگاه براساس مدل فازی VIKOR»، دوفصلنامه علمی - پژوهشی *مطالعات قدرت نرم*، سال ۶، ش ۱۵.
۳. افتخاری، اصغر (۱۳۸۷الف). *قدرت نرم، معنا و مفهوم*، پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج و دانشگاه امام صادق (ع).
۴. _____ (۱۳۸۷ب). *دو چهره قدرت نرم، معنا و مفهوم*، قدرت نرم و سرمایه اجتماعی، جلد اول، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)، پژوهشکده مطالعات بسیج.
۵. _____ (۱۳۹۱). *قدرت نرم نبرد نامتقارن*، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۶. الوند، مرضیه‌السادات و ابومحمد عسگرخانی (۱۳۹۳). «کارویژه‌های قدرت نرم در سیاست خارجی چین»، پژوهشنامه *ایرانی سیاست بین‌الملل*، سال ۳، ش ۱.
۷. باقری دولت‌آبادی، علی و سعیده انفعالی (۱۳۹۴). «دانشگاه و تولید علم؛ ضرورت‌ها و موانع ساختاری»، *مجله مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی علوم انسانی اسلامی*، دوره ۱، ش ۴.
۸. باقری، سیامک (۱۳۸۷). *بسیج و مدیریت قدرت نرم؛ رویکرد سیستمی*، مجموعه مقالات، پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق (ع).
۹. تافلر، آلوین (۱۳۶۶). *شوک آینده*، ترجمه شهین دخت خوارزمی و حشمت‌الله کامرانی، چاپ سوم، تهران، انتشارات فرهنگ نشر نو.
۱۰. جعفری، علی‌اکبر و سیدمحمدجواد قربی (۱۳۹۵الف). «مؤلفه‌های منابع سیاسی قدرت نرم در جمهوری اسلامی ایران در افق سند چشم‌انداز ۱۴۰۴»، *فصلنامه پژوهش‌های سیاست اسلامی*، سال ۴، ش ۹.
۱۱. _____ (۱۳۹۵ب). «منابع قدرت نرم در سیاست‌های کلی نظام؛ موردکاوی سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی*، سال ۵، ش ۱۹.
۱۲. حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۷). *مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*، تهران، انتشارات سمت.
۱۳. _____ (۱۳۸۶). *قدرت و منافع ملی (مبانی، مفاهیم و روش‌های سنجش)*، ج اول، تهران، نشرانتخاب.
۱۴. خراسانی، رضا (۱۳۸۷). «جایگاه و نقش قدرت فرهنگی در سیاست خارجی و تأثیر آن بر روند تحولات جهانی»، *فصلنامه علوم سیاسی*، سال ۱۱، ش ۴.

۱۵. دهشیری، محمدرضا (۱۳۹۳). *دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران*، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
۱۶. رحیمی پطرودی، علی و کمیل زلیکانی تلاوکی (۱۳۹۷). «قدرت نرم روسیه در خارج نزدیک: ابزارها و چالش‌ها»، فصلنامه *مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز*، دوره ۲۴ ش ۱۰۴.
۱۷. رضایور، حسین و محمدحسین فتاحیان (۱۳۹۴). «آینده انقلاب اسلامی و قدرت نرم آموزش عالی»، دومین کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی، استانبول، مؤسسه مدیران ایده‌پرداز پایتخت ویرا.
۱۸. رنجبران، داود (۱۳۸۸). *جنگ نرم*، چاپ ششم، تهران، ساحل اندیشه.
۱۹. ره‌پیک، سیامک (۱۳۸۸). *تهدیدات قدرت ملی*، دانشگاه عالی دفاع ملی.
۲۰. سادات محسنی، سهری و دیگران (۱۳۹۴). «تأثیر دیپلماسی علم و فناوری بر افزایش قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه *مدیریت در دانشگاه اسلامی*، سال ۴، ش ۱.
۲۱. سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴). تهران، مجمع مصلحت نظام کشور.
۲۲. سوزوکی، ش (۱۳۹۰). *افسانه و واقعیت قدرت نرم چین*، به ویراستاری ا. پارمار و م. کاکس، قدرت نرم و سیاست خارجی ایالات متحده: دیدگاه‌های نظری، تاریخی و معاصر، ترجمه علیرضا طیب، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۲۳. شورای انقلاب فرهنگی (۱۳۸۹). *نقشه جامع علمی کشور*. تهران، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۲۴. _____ (۱۳۹۲). *نقشه مهندسی فرهنگی کشور*، تهران، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۲۵. قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۹).
۲۶. قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶).
۲۷. قربان‌زاده سوار، قربانعلی و هاشم ناطقی (۱۳۹۰). «جنگ نرم و جمهوری اسلامی»، فصلنامه علمی - تخصصی *عملیات روانی*، سال ۸، ش ۳۱.
۲۸. قربانی شیخ‌نشین، ارسلان، کرمی، کامران و هادی عباس‌زاده (۱۳۹۰). «قابلیت‌های سرمایه اجتماعی در شکل‌دهی به قدرت نرم»، *مجله رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی*، ش ۲۷.
۲۹. قربانی شیخ‌نشین، ارسلان (۱۳۹۴). *قدرت نرم، آموزش عالی و تولید علم*، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۳۰. قربی، سیدمحمدجواد (۱۳۹۴). «مؤلفه‌های الهام‌بخشی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در جهان

- اسلام»، پژوهشنامه/انقلاب/اسلامی، دوره ۵، ش ۱۶.
۳۱. قهرمان پور، عسگر و اصغر افتخاری (۱۳۹۳). *دانشنامه قدرت نرم*، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۳۲. گودرزی، مهناز (۱۳۹۵). «قدرت نرم ترکیه در آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی»، *فصلنامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز*، دوره ۲۲، ش ۹۳.
۳۳. محسنی طاشه کبود، غفور (۱۳۸۹). «تأثیر قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران بر کشور پاکستان»، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی.
۳۴. محمدزاده، زینب و دیگران (۱۳۹۴). «آسیب شناسی نشاط و پویایی علمی در مراکز علمی و دانشگاهی: مطالعه‌ای با رویکرد پدیدارشناسی»، *فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان*، دوره ۳، ش ۱۱.
۳۵. محمدی پور، طیبه، سیدجلال دهقانی فیروزآبادی و مجتبی عبدخدایی (۱۳۹۳). «نقش دیپلماسی آموزشی در سیاست خارجی دولت‌ها»، تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.
۳۶. مظاهری، ابوذر (۱۳۹۳). *افق تمدنی آینده انقلاب اسلامی*، اصفهان، نشر آرما.
۳۷. نباتیان، محمداسماعیل و حسین رضاپور (۱۳۹۳). «نقش قدرت نرم آموزش عالی در تحقق اهداف انقلاب اسلامی»، *فصلنامه سیاست متعالیه*، سال ۲، ش ۷.
۳۸. نای، جوزف (۱۳۸۷ الف). *ابزارهای نرم موفقیت در سیاست بین‌الملل*، ترجمه سیدمحسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۳۹. _____ (۱۳۸۷ ب). *قدرت نرم*، ترجمه سیدمحسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)، پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.
۴۰. ورنر، زد، هیرش و وبر لوک ای (۱۳۸۱). *چالش‌های فراروی آموزش عالی در هزاره سوم*، ترجمه رضا یوسفیان املشی، تهران، مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
۴۱. یاسوشی، واتانابه و دیوید مک کانل (۱۳۸۹). *دیپلماسی عمومی، جامعه مدنی و قدرت نرم: مطالعه موردی ژاپن و ایالات متحده*، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

42. Berger, Thomas U. (2010). *Japan in Asia: A Hard Case for Soft Power*, Published by Elsevier Limited on Behalf of Foreign Policy Research Institute, Fall.

43. Creswell, J.W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Approaches*, Thousand Oaks, CA: Sage-58.

44. China's Africa Strategy (2006). Joshua Kurlantzick and Joshua Eisenman, *Current History*.
45. Inderjeet, Parmar and Cox Michael (2010). *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, London: Routledge.
46. Gary King, Kay Lehman Schlozman and Norman Nie (2009). *The Future of Political Science*, (Ed.), New York: Routledge
47. Nye, J. S. (1990). "The Changing Nature of World Power", *Political Science Quarterly*, Vol. 105, No. 2.
48. ——— (2004a). *Power in the Global Information Age*, London and New York, Routledge.
49. ——— (2004b). "Soft Power and American Foreign Policy", *Political Science Quarterly*, Vol. 119, No. 2.
50. Strauss, Anselm L. and Juliet Corbin (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, Sage.
51. The Atlantic Week Publications (1990). Washington, DC.
52. Tikab (2008 - 2012). 3D Generalist, Education, The Animation Västermalms.